

ПАМ'ЯТЬ

УКЛІН ВІКТОРУ АРИПОВСЬКОМУ – СВІТЛИЙ І МУДРИЙ ЛЮДИНІ



У червні 2015 року не стало відомого науковця, філолога-русиста, прекрасного викладача, чуйної, щирої людини, доцента УжНУ з 46-літнім стажем Віктора Івановича Ариповського.

Педагог Палацу для дітей та юнацтва у м. Ужгород, філолог, перекладач, випускниця українського відділення філологічного факультету УжНУ (1990) Олеся Маркович нещодавно презентувала збірку прози «Поруч», значна частина якої присвячена спогадам про цю непересічну людину¹.

Мені доля вділила трохи більше року знайомства з Віктором Івановичем. Але навіть за такий короткий час він зробив дуже сильний вплив на мене, на те, що я написала. Я вважаю його духовним співавтором цієї збірки. Без його участі не знаю, коли б вона вийшла. Та й взагалі саму ідею збірки вперше я почула від Віктора Івановича. Ті, хто його знали, можуть добре уявити його голос і добрий примружений погляд: «Вижу-вижу, що уже получается такой себе сборник новелл».

Олеся Маркович

Светлячок

Я очень нуждалась в помощи. И помощь мне мог только человек, который... А вот тут и началось самое сложное. Человек этот должен был совмещать очень много чего. Во-первых, хорошо знать русский язык, во-вторых, жить на Закарпатье и в тонкостях понимать и чувствовать нашу речь, в-третьих, быть хорошим литератором, в-четвертых... в-пятых...

Я знала одного такого человека. Преподавателя университета. Но он у меня ничего не вел. И мы с ним не были знакомы. Да и в университете я уже не учусь. Набралась наглости. Звоню. В трубке веселый молодой голос:

– Слушаю!

Ой-ой, кажется, оторвала от какого-то очень увлекательного занятия. Страшно, но ретироваться поздно:

– Здравствуйте.

– Здравствуйте.

– Вам удобно разговаривать?

– Конечно, слушаю вас.

– Я вас не отвлекаю?..

– Да нет же, внимательно слушаю.

– Вы знаете... Вам должны были обо мне сказать...

– Да говорите, не бойтесь (кажется, там улыбаются).

– Мне нужна помощь... с переводом...

– Да-да...

– Я перевожу одну книгу с украинского на русский, ну, не совсем с украинского, там много закарпатских слов и авторских...

– Я в курсе. Я вас слушаю.

– Вы можете мне помочь?

– Попробую.

– А когда?

– Когда вам удобно?

– Ну, не знаю, можно сейчас?

– Можно.

– А где?

– Можете подойти ко мне домой?

– Могу конечно. Прямо сейчас можно?

– Ну да. Жду.

Фу! Так просто? А я-то волновалась!

Его квартира на старинной улочке в самом центре города. В старинном особняке, построенном то ли венграми, то ли чехами. Большая просторная комната с высокими потолками. У стены стеллажи с книгами. Много книг. Так, наверное, и должна выглядеть квартира преподавателя русской словесности.

Меня встретили очень приветливо, словно это не мне нужна помощь, а я пришла помогать. Куда-то сразу улетучилось и мое волнение, и мой студенческий страх перед рангом преподавателя. Виктор Иванович предложил мне присесть. Он обращался с той же милой задорной улыбкой, которую я помнила со студенческих коридоров. В его присутствии почему-то было очень легко говорить. Я зачитывала ему целые отрывки из текста сначала по-украински, затем по-русски. Безошибочным чутьем он сразу же на слух улавливал мои языковые погрешности. И тут же из памяти выуживал правильные формы либо целые фразы. Было ощущение, что для него совсем не составля-

¹ Марковия О. Поруч ... Новели / Олеся Маркович.- Ужгород: ПП Наумченко Н.В., 2013. – 168 с.

ло труда их отыскать, словно они сами к нему льнули.

Мы коснулись одного очень непростого вопроса. Я хотела, было, его обойти, но Виктор Иванович с какой-то военной прямоотой сам об этом заговорил. Дело в том, что в книге был изображен очень плохой человек – бывший фронтовик. В том, как щедро сдобрил автор этого героя неприглядными мазками, угадывалась какая-то личная обида или даже больше – ненависть. К чему? Бог весть, да и неважно это. Главное было то, как откликнется это в сердце преподавателя, тоже бывшего фронтовика. Люди, обычно, очень болезненно воспринимают то, что вразрез расходится с их мыслями, способом жизни, главными установками. А гротескное изображение того, за что были готовы отдать жизнь, и вовсе может глубоко ранить!..

Однако же, к моему удивлению, Виктор Иванович очень спокойно затронул эту тему. Он говорил, словно о чем-то обыденном, совсем не больном:

– Я допускаю, что и такое могло быть. Это ведь война! Но если оно и было, то это частности, но никак не общее, каким выводится в книге. Но, может быть, у автора есть какие-то личные обиды. Может, кто-то из его близких пострадал от подобных людей. И я его понимаю. Плохое ведь запоминается надолго. Как и хорошее, – добавил он со своей светлой улыбкой.

– Когда я приехал в Ужгород на работу, какие только взгляды не будоражили умы людей! Одни были русофилами, вторые – украинцы, третьи – венгры, четвертые – русины... Я выслушивал первых – я их понимал. Вторых – тоже их правда. Третьих – тоже понимаю. Четвертых – тоже правы. Они все правы! Правда-то у каждого своя, но правда!..

Виктор Иванович много рассказывал, а я слушала, слушала, и в голове отпечатывалась фраза «Я их понимаю». Великая фраза, которую утверждал в своем романе упомянутый автор. Фраза, которую не утверждал ни в каком романе мой преподаватель, но который жил по ней. Фраза, непонимание и неприятие которой и сеет все распри и беды на земле...

– ...Так что я его понимаю, – закончил Виктор Иванович с улыбкой.

Мы долго общались – уже даже стемнело, и пришлось зажечь светильник. Я зачитывала ему фразы по-українськи, затем мой перевод на русский. Виктор Иванович каждый раз слушал с таким неподдельным интересом, что его искреннее «Ну-ка, ну-ка, зачитайте, что у вас получилось...» – переносило меня снова в студенческие годы, окунало в ту сладкую атмосферу творчества, когда каждое твое мало-мальское достижение мудро поддерживается доброжелательным педагогом...

Виктор Иванович провел меня до двери, попрощался все с той же светлой улыбкой. И я ушла

в холодный зимний вечер, унося в душе маленького улыбающегося светлячка.

Да, небольшая деталь: моему мудрому преподавателю шел девяностый год.

Він чекав на мене під розлогою липою побіля набережної. Сидів собі на лавиці і з цікавістю спостерігав за перехожими. Щире, безпосереднє зацікавлення світом робили його якимось хлопчакуватим. Він немов скидав роки сімдесят п'ять (а то й усі вісімдесят) і ловив радість від усього. Так уміють лише діти. Я весь час очікувала від нього якоїсь витівки.

Такої безоглядної, безшабашної, породженої нестримною жадобою до життя. І він раз у раз підтверджував мої сподівання. Це проявлялося не так, як ми звикли. Хвора нога і поважний вік не дозволяли йому схопитися, кудись побігти. Але йому все заміню-



вали слова. І погляд. Швидкий живий погляд юнака, завжди готового відгукнутися на все нове й цікаве. А слова!.. Це була його царина. Вони корилися і слугували йому беззаперечно. Мов ювелір, він ретельно відбирав найцікавіші, найрідкісніші, нанизував на нитку – і намисто переливалося, виграло найтоншими відтінками. А, бувало, розбишакувато хапав попадом жменю-другу – і намисто весело цокотіло, сиплючи на всі боки смішки. Я слухала його, як заворожена.

Ми прогулювалися набережною. Йшли неспішно. Він – бо насолоджувався травневим теплом. Я – бо його онук розповів, що вчора на прогулянці Віктору Івановичу стало погано. Сам він про те не зізнавався. А я спитати його про таке не могла.

Щиро кажучи, ні в його ході, ні в постаті нічого, що хоча б натякало на ускладнення, я не помічала. Як і завжди, він стишав хід, якщо сповільнювала я, і підхоплювався, якщо я пришвидшувала. Так само і в розмові: якщо починала російською – відповідав красивою, з вишуканими класичними зворотами, а як переходила на українську – відразу ж підхоплював, і була вона в нього соковита, багата, приправлена влучними прислів'ями.

Думаю, це саме міг би сказати кожен, хто мав нагоду спілкуватися з Віктором Івановичем. Те, що він підлаштовувався до співбесідника, було проявом його надзвичайної простоти, шанобливого й уважного ставлення до будь-кого. У христия-

янтві це називається цілковитою відсутністю гордині. Та головне – це поєднувалося з почуттям поваги до самого себе. Дивовижно: Віктор Іванович так і не прибився ні до якої конфесії, але жив по-християнськи набагато правильніше, ніж більшість із тих, хто щонеділі відвідує церкву.

Ми гуляли, і я вдавала, що почувуюся не дуже добре. Віктор Іванович турботливо пропонував присісти на лавичку. Він розумів слабості інших, щиро співчував. А самому бути слабким біля жінки, хай і набагато молодшої, – це для нього було неприпустимим.

– Знаєте, я спочатку думала запропонувати вам пройти до парку Горького...

– Справді? – тут же радо відгукнувся він. – То давайте підемо! Я там давненько не бував, – трохи протягнув, мрійливо примруживши очі, і відразу турботливо додав: – Якщо ви, звичайно, добре себе почуваете.

Що я могла відповісти? Що хвилююся за його здоров'я? Він для себе уже все вирішив – він уже був там:

– Ех, як я любив цей парк! Дорога туди – це й були ті кілометри, яких мені не вистачало, як повертався з роботи додому. (З роботи – це десь чотири кілометри з найвищої точки в місті! Віктор Іванович ходив на роботу пішки, на коштурах!)

– Пройдуся собі з роботи додому – і відчуваю: мало. Ще би походив. І завертаю до того парку. Обійду його скількись там разів – і можна додому. Колега питає: «А не боїшся? Там увечері, кажуть, небезпечно». То щоб я, фронтовик, та парку боявся? Чи для того я вижив на війні? – сміється Віктор Іванович. Мені подумалося: скільки-то разів за чотири воєнних роки мав бути він за волонтеру від небезпеки! А Віктор Іванович уже продовжував, немов підслухавши мої думки:

– Знаєте, якось я підрахував, що двадцять разів ми з кістлявою дивилися одне одному в обличчя. Декілька разів уже й руку до мене простягала. Та, мабуть, побоялася чіпати, такий я був грізний, – знову жартує.

Ми спустилися по крутих східцях до річки. Ледь помітну доріжку заплітала нескошена трава. Вона плутала ноги. Віктор Іванович ішов, немов цього не помічаючи. Він уже знову був в іншому місці, в іншому часі.

– Лютою була битва за Дніпро. Ох, і полягло там наших хлопців!.. З тих тіл можна було звести переправу. І тут очікується вирішальне форсування. Ми готуємося, у кожного своя робота. До нашого командира підходить майор і просить виділити солдатів, бо в нього майже усіх викосило. Командир наугад називає наші імена, ми стали в ряд, готові йти. І раптом він затримує на мені погляд: «Е ні, цей хай зостається. Він навчився добре наводити, він біля гармати потрібний». Ви вже, мабуть, здогадалися, що з тих хлопців до протилежного берега не дійшов жоден. Із першої хвили форсування не виживав ніхто...

...Послали мене згодом підвести снаряди. Дали коня, запряженого в легку бідарочку. Іду собі польовою дорогою, повійкою. Кругом трави буйні нарости, волошки виглядають. Конячка спокійна, слухняна. І так мені добре, так спокійно, немов уже й не війна. Видно і замріявся, бо й не помітив, як вигулькнув німецький літак. Ішов низько, сучий син, роздивляючись. Конячка моя схарпудилась – а тікати-то нам нікуди. Аж тут як гехне – кинуться нам фрід привітання. Вцілив моїй конячці просто під ноги. Вона, сердешна, рвонулася дибки, бідарочкою моєю підкинуло, я викотився, лише віжки, що затис у руках, потягли мене за возом. Ледве заспокоїв я свою конячину. А як роззирнувся – морозом пройняло. Це ж снаряд упав упритул – і не зірвався! Не знаю, як там за статистикою, скільки відсотків їх не зривається. Для мене головне – що не зірвався мій...



Отож бачите? Кістлява мене боїться чіпляти. Знає, що матиме зі мною мороку, – засміявся весело Віктор Іванович. Так, немов розповів мені тільки-но про якусь прогулянку. Хоча він і справді далі перейшов до прогулянок: почав розповідати, як щонеділі збирав дворових дітлахів і ходив з ними по навколишніх пагорбах:

Віктор Іванович весело сміється, а я думаю, що недаремно смерть обходила його. І не тому, що боялася. А тому, що він потрібний був живим. Як орієнтир, за яким вимірюємо свої вчинки й думки.

Довго не бачила. Хворів. Душа намагалася дотягнутися через простір. Передзвонила. Запросив. Прийшла. Схуд. Жартує:

– Бачите, який я став стрункий? – посміхається.

– Бачу. Тепер так модно.

– Чого ж ми стоїмо? Може, кави?

– Давайте.

– Ну, то порядкуйте, пригощайте мене, господаря, – знову віджартовується.

Заварила. Розлила по горнятках. П'ємо. Розмов назбиралося!.. Дзвінок. Це лікар. Знімає трубку:

– Так-так, лежу. Ні, не вставав. Діету? Звичайно, звичайно. Ага, дякую, – пустотливі зайчики стрибають в очах.

Я стривожилася:

– То вам треба лежати?

– Треба, – погоджується весело.
– І кави не можна?
– Не можна, – йому стає смішно. – І що? –
сміється.

А мені сумно. Бо бачу – Віктор Іванович зібрався йти. Назавжди. Чим затримати його? Може, почуттям відповідальності?.. Роблю спробу:

– Віктор Іванович, ви казали, що в мене вже назбиралася збірка новел...

– Ага, казав, – відразу оживає, і в очах спалахують бісики. – То що? Зібралися?

– Може, й зібралася б, якби ви мені допомогли. Бо ж не знаю навіть, із чого почати...

– Ага, хороша думка. Обов'язково допоможу. От тільки трохи одужаю і обов'язково з вами візьмемося...

Я бачу, що він говорить не просто так. Він щиро вірить, що одужає й допоможе...

Якби ж так легко було обдурити смерть!..

Віктор Іванович пішов, а я продовжувала роботу за інерцією, і менше ніж за місяць книга з'явилася.

Віктор Іванович дотримав слова – він справді допоміг мені. Коли я впорядковувала збірку, то до кожної новели мала окремий листочок з порадами від нього, від літературного Маестро.

На фото: Віктор Іванович Ариповський

Фото: обкладинки книги Олесі Маркович «Поруч...»

На фото: Олеся Маркович презентує книгу новел «Поруч...» у залі обласної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка в м. Ужгород

Матеріал надійшов до редакції 1.09.2015 р.